

Режим доступу : <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/13997/1/14.doc>

19. Сухомлинська О. В. Деякі питання етимології педагогічного знання / О. В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2001. – № 1. – С. 2–7.

20. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. – К. : АПН, 2003. – 68 с.

21. Сухомлинська О. В. Концептуальні засади розвитку історико-педагогічної науки в Україні / О. В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 1999. – № 1. – С. 31–45.

22. Ходикіна І. Ю. Університетська освіта в контексті інноваційного розвитку України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 08.09.01 / Інна Юрївна Ходикіна. – Львів, 2006. – 243 с.

23. Хриков С. М. Управління навчальним закладом : навч. посіб. / С. М. Хриков. – К. : Знання, 2006. – 365 с.

24. Чернишова Є. Р. Розвиток кадрового потенціалу навчальних закладів системи вищої освіти: зарубіжний досвід / Є. Р. Чернишова // Порівняльно-педагогічні студії № 2(12), 2012. – С. 68–80.

25. Чернишова Є. Р. Теорія і практика формування кадрового потенціалу навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти : дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 / Чернишова Євгенія Родіонівна. – К., 2013. – 443 с.

Анотація

М.В.Разорёнова

Характеристика источниковой базы исследования истории развития кадрового потенциала высших учебных заведений Украины

Обоснована структура источниковой базы исследования истории развития кадрового потенциала высших учебных заведений Украины во второй половине XX столетия, которая состоит из трех групп источников: 1) работы, анализ которых дал возможность разработать методологию исследования; 2) работы, основные положения которых являются теоретической основой исследования; 3) разнообразные документы, в которых в конкретных фактах отражено развитие кадрового потенциала вузов Украины в исследуемый и предыдущие отрезки времени. Доказано, что использование этих источников в комплексе дает возможность проследить особенности, выявить тенденции и закономерности, обосновать принципы, разработать программы и модели управления развитием кадрового потенциала университетов, реализация которых станет залогом успешного вхождения украинских вузов в мировое образовательное пространство.

Ключевые слова: источниковая база, документ, высшее учебное заведение, кадровый потенциал.

Summary

M.V.Razorenova

Characteristics of the Resource Basis of the Research of the History of the Development of the Staff Potential of High Educational Establishments in Ukraine

The structure and compounds of the resource basis of the research of the history of the development of the staff potential of high educational establishments in Ukraine in the second part of the 20th century have been grounded in the article. It consists of three groups of sources: the work the analysis of which enables us to develop a methodology of the research; the works the main points of which are the theoretical basis of the study; variety of documents, in which the specific cases of human resource development in the Ukrainian universities during defined period and earlier have been reflected. The use of these sources in complex has been proved to enable tracing the peculiarities, identifying the tendencies and regularities, grounding the principles and working out the management programs and models of the development of the staff potential of the universities. The implementation of the enumerated above is the guarantee of the successful accession of Ukrainian universities to the world educational space.

Key words: resource basis, document, high educational establishment, staff potential.

Дата надходження статті: «1» жовтня 2013 р.

УДК 37(477)(092)

І.Г.РЕЗНІЧЕНКО,
аспірантка
(м.Умань)

Видавнича діяльність О.Русова як шлях до просвітництва

На основі дослідження значної кількості джерел, включаючи маловідомі архівні документи, розглядається журналістська, редакторська та видавнича діяльність відомого вченого, етнографа, фольклориста, громадського діяча Олександра Олександровича Русова. Аналізується його участь у виданні таких часописів як: «Киевский телеграф», «Труд», «Киевская старина», «Хуторянин», «Украинский весник», «Страна». А також висвітлюється роль О.Русова у справі просвіти українського народу та його внесок у громадсько-політичне та суспільне життя України.

Ключові слова: О.Русов, журналіст, редактор, видавнича діяльність, громадський діяч, просвітництво, періодичні видання, український часопис.

Друга половина XIX – початок XXст. в історії української культури позначенні заснуванням значної кількості газет та часописів, які стали джерелом різноманітної інформації, а також

пропаганди політичних і науково-педагогічних знань. Періодичну пресу українські громадивці активно використовували з метою поширення знань серед народу, формування громадської думки на захист освіти, піднесення загального культурно-освітнього рівня широких верств населення. Як активний член громадсько-просвітницького руху, Олександр Русов яскраво виявив себе як журналіст, редактор та видавець. На сторінках ряду періодичних видань він виступав як автор статей педагогічно-просвітницького, наукового та освітнього спрямування.

Активна видавнича діяльність О.Русова була предметом наукового інтересу А.Дичинського, І.Житецького, П.Смутка, В.Науменка. Наші сучасники, як-то А.Катренко, Б.Петрук, Н.Побірченко, О.Сухомлинська, О.Рахно, С.Шамрай також аналізували його діяльність. Однак доробок О.Русова як журналіста, редактора та видавця потребує детальнішого вивчення. Отже, наша мета на основі вивчення значної кількості джерел, що охоплюють й мало відомі архівні документи, проаналізувати видавничу діяльність Олександра Русова, який увійшов у історію української культури як видатний вчений, педагог, громадський діяч.

Видавничі здібності О.Русова виявилися досить рано: ще будучи студентом, він почав публікувати наукові розвідки. Так, у 1868 році у журналі «Киевлянин» з'являється ряд його статей під назвою «Недостаточные студенты в Киеве» [14; 15; 16], написанням яких керував М.Драгоманов. Пізніше, вже у 1873 році у цьому ж журналі виходить звіт О.Русова про діяльність Південно-західного Відділу Імператорського Російського географічного товариства [12]. Назви надрукованих матеріалів свідчать про широту його інтересів, різнобічність поглядів.

У 1875 році Олександр Олександрович стає співробітником та дописувачем у «Киевском Телеграфі». У цьому ж році за пропозицією видавця газети Є.Гогоцької громадивці об'єдналися у редакційний гурток газети, до якого увійшли М.Драгоманов, Ф.Вовк, С.Подолінський, М.Зібер, Ю.Цвітковський. Серед них був й О.Русов. Цей редакційний гурток визначав програму і редакційну політику газети, суть якої полягала у служінні інтересам населення малоросійських та південно-західних губерній, сприянні поліпшенню економічного та соціального побуту народу і полегшення діяльності інтелігенції в цьому напрямі.

Завдяки діяльності О.Русова та його соратників «Киевский телеграф» перетворився на дієвий друкований орган українофільства. «Сміливо скажу, що на Україні ніколи не було видання, яке так би підходило по своєму напрямку програмі Кирило-Мефодіївського братства 1847 р., зрозуміло з відповідними часу змінами, як наш Київський телеграф», – писав М.Драгоманов [18, с.17]. На шпальтах газети свідомо проголошувалися народницькі (українофільські) принципи, у матеріалах живо і доступно розглядалися нагальні громадські, економічні, соціальні питання (про народні школи, освітні заклади в Харкові, Одесі, Херсонському земстві, провінційний друк, відхідні промисли українських селян у Новоросії та багато ін.). Деякі матеріали, зокрема, історичної тематики друкувалися українською мовою, практично всі вони торкалися нагальних проблем життя українського суспільства і мали громадський резонанс. Отже, газета «Киевский телеграф», за часів роботи у ній О.Русова, була одним із найпопулярніших і найцікавіших місцевих видань того часу.

Перебуваючи у 1874–1875 роках у Петербурзі, Олександр Олександрович «навчався газетній справі»: був дописувачем та співробітником російської газети «Санк-Петербургский Весник» [6, арк.8].

У 1881 році О.Русов, який набув уже певного досвіду дістає пропозицію стати неофіційним редактором газети «Труд». В Інституті рукописів зберігається договір між видавцем газети «Труд» Г.Корчак-Новицьким та редактором О.Русовим, датований 4 лютого 1881 року. У цій угоді зазначається, що О.Русов за річну оплату 1500 крб. має редагувати періодичний орган, газету «Труд» [5, арк.1].

За задумом газета мала сприяти розвитку української ідеї в суспільстві. З перших номерів «Труд» писав про скрутне становище селянства, сповільнений розвиток освіти, національний гніт на Україні. Серед його дописувачів були такі відомі культурні діячі, як: М.Костомаров, В.Науменко, О.Ліндфорс, А.Лоначевський, Олена Пчілка та ін. Газета виходила тричі на тиждень і швидко здобула популярність у читачів.

Однак щирому українофілу працювати у легальній газеті було непросто. Ліберальні думки, які висловлював Олександр Олександрович у газеті, завжди викликали обурення влади. «Становище Олександра Олександровича було страшне, – згадуватиме ці події С.Русова, – українці, молодь вимагали рішучих статей, критики адміністративного безладдя, а цензура, адміністрація забороняла всяке хоч трохи вільне слово» [17, с.150]. Проте О.Русов задовольнявся й тим, що хоч інколи мав можливість сказати «слово правди». На жаль, незабаром газету, зміст якої невідповідав державній політиці, все ж таки було закрито.

Продовжуючи видавничу діяльність у Херсонській губернії, Олександр Олександрович займався виданням Шевченкового «Кобзаря» для дітей. Цю справу доручила йому Київська Громада ще у 1880–1882 роках. Однак, залишивши Київ, О.Русов не втратив наміру довести діло до кінця. Уже

перебуваючи в Херсонській губернії, він сам складав список віршів із «Кобзаря», почав залучати інших до цієї роботи, просив художників намалювати ілюстрації. Книжку мав намір виготовити на гектографі, який мав і ним послуговувався гурток народовольців. В Інституті рукописів нами віднайдене листування між М. Лисенком та О. Русовим. У своїх листах останній просить перевірити список віршів для дітей та внести свої корективи в зміст. Є й листи-відповіді М.Лисенка [3]. На жаль, цьому задуму не судилося здійснитися. Близький друг О.Русова В.Науменко з цього приводу писатиме: «І по сей день такого «Кобзаря» для дітей немає, але все ж таки думка була, і ім'я О.Русова не лише пов'язане з цією думкою, але навіть, можливо, близьке до її виконання» [9, с.24].

Протягом усього життя Олександр Олександрович шукав можливих шляхів для здійснення своїх видавничих планів з метою просвіти українського народу. Так, у 1882 році у нього з'являється ідея видати каталог, у якому було б систематизовано як наукові, так і популярні книги. «Серед значної кількості книг, що з кожним роком все більш зростає, – розмірковував він, – важко орієнтуватись простому читачеві, якій тільки починає свою самоосвіту. А між іншим, читання, яке не має хоч якої-небудь поступовості та системності, часто приносить негативні результати» [8, с.2].

Отже, у квітні цього ж року О.Русов разом з дружиною, відомим педагогом Софією Русовою видає «Каталог систематического чтения», до якого включають книги російською й українською мовами. У першому розділі «Каталога» автори вміщують «найлегшу» для сприйняття белетристичну літературу, яка разом з критикою та історією літератури мала важливе значення для розвитку молодого, незнайомого з життям і незвичного до «серйозного» читання читача. У наступному розділі було розміщено літературу з природознавства. Згідно з обраним авторами порядком книги від популярних до більш наукових. Ще один розділ містив книги з суспільних наук, у ньому автори дотримувалися синтетичного методу обґрунтовуючи це тим, «що тільки знання загальних законів допоможе орієнтуватися в масі фактів і дрібних подробиць, у багатогранних сторонах людського життя» [8, с.3].

Статті та книги, які знайомили читача з тогочасним становищем Росії й Західної Європи, були віднесені до останнього розділу.

«Каталог систематического чтения» набув широкої популярності серед прогресивної молоді, тому в 1883 році був доповнений та перевиданий. Однак, побачивши у ньому загрозу державного порядку, жандармське управління вилучило каталог, звинувативши авторів у зіставленні та розповсюдженні «забороненої» літератури [20, арк.69–71]. Згодом Олександр і Софія Русови були віддані під нагляд поліції. Документи по цій справі зберігаються в Центральному державному історичному архіві м. Києва.

У 1886 році О.Русов займається редагуванням і підготовкою до видання збірника «Степ». Вагомості збірнику надавало те, що частина вміщених у ньому творів була українською мовою.

«Степ» починався російськими віршами, що малювали ніч в степу, звичайним для того часу стилем. У зміст входили оповідання Д.Мордовця, драма «Бондарівна» І.Карпенка-Карого, вірші Дніпрової Чайки та ін. О.Браунер подав три невеличкі оповідання українською мовою як ліричне інтермецо своєї наукової діяльності. У збірнику почав свою наукову діяльність і М.Грушевський (Заволока М. «Бідна дівчина»). Закінчувався збірник дуже цікаво, спеціально написаною російською мовою статтею О.Русова «Областное начало в земской статистике».

Великий ідейний вплив мав О.Русов на формування літературних поглядів І.Карпенка-Карого та Д.Марковича. Так, одночасно з виданням збірника «Степ» за підтримки О.Русова в друкарні Аспера в Херсоні виходить друком «Збірник драматичних творів» І.Карпенка-Карого. Туди входять такі твори як «Бондарівна», «Хто винен», «Розумний і дурень». Цікавою є історія драми «Бондарівна», що увійшла і в «Степ» і до «Збірника драматичних творів». У збірнику «Степ» перед драмою «Бондарівна» вміщено «Пісню про Бондарівну» з приміткою, що записана двічі – на Поділлі 1884 р. і на Київщині [19, с.125]. У 1887 році виходить друком «Наймачка» І. Карпенка-Карого.

Починаючи з 1890 року, на запрошення редактора О.С.Лашкевича О.Русов стає активним дописувачем у журнал «Киевская старина» [7, арк.1]. Тут вміщуються його статті з найрізноманітніших галузей знань – історії, літератури, етнографії, статистики України, наприклад, «Облога і взяття Очакова» (1888, №12), рецензія до книги «Матеріали для оцінки земельних угідь Крелевецького повіту» (1888, №1–3), рецензія до книги Ю.Постнікова «Південно-російське селянське господарство» (1892, №3), «Теорбаністи Грегор, Каетан і Франц Відорти» (1892, №3) та інші.

Людина, якій притаманні широкі культурницькі інтереси, у 1895 році О.Русов займається виданням пісенного збірника «Живі струни» [2], до якого входять різножанрові пісні. Зокрема, у своїй збірці великого значення О.Русов надавав історичним пісням, адже саме в них найточніше збережена пам'ять про славне історичне минуле українського народу. Приділив автор увагу і соціально-побутовим пісням. Ці пісні драматичні, психологізовані, вони сконцентрована на почуттях, через які звеличується людська душа, здатна на глибокі переживання, емоції.

Перебуваючи у Полтаві, Олександр Олександрович, на пропозицію редакції газети «Хуторянин», стає членом редакційної комісії [4, арк.1]. Про спрямування газети свідчить її назва: вона присвячувалась питанням сільського господарства, промисловості, кооперації і торгівлі. Виходила як орган Полтавського сільськогосподарського товариства. Видавалася щотижня, а влітку – двічі на місяць, обсягом близько двох друкованих аркушів. Крім різноманітних статей сільськогосподарського спрямування друкувалися також краєзнавчі замітки, іноді – літературно-критичні статті. Газета надходила до безплатних бібліотек-читалень та бібліотек сільськогосподарських навчальних закладів.

У 1906 році у Петербурзі починає виходити друком журнал «Український весник». Його фактичним редактором стає О.Русов. Журнал присвячувався висвітленню українських питань. Новий Петербурзький часопис об'єднав і консолідував як російськомовних, так і україномовних українців, а також росіян – прихильників українського руху в Росії, сприяв зростанню національної свідомості. У редакційному гурті «Українського весника» об'єдналися однодумці, демократи, талановиті публіцисти, політики, економісти. Його дописувачами, авторами статей, оглядів, рецензій, повідомлень були І.Франко, О.Лотоцький, М.Могиланський, Д.Дорошенко, В.Гнатюк, П.Стебницький, Д.Багалій, В.Доманицький, С.Бородаєвський. Поміщав свої праці тут і сам Олександр Олександрович. У своїх статтях він часто висвітлював питання, що так чи інакше стосувалося України, наприклад «Несколько слов о территории и населении Украины (1906, №4), Карта «Распределение украинского населения в Южной России» (1906, №4), «Формы землевладения и землепользования на Украине» (1906, №5), «Земства на Украине» (1906, №6).

На сторінках журналу знайшлося місце для обговорення селянського питання і шкільних потреб, участі України в державному бюджеті Росії і діяльності банків, розвитку національної культури і національних прав.

Особливої уваги О. Русов надавав забезпеченню регулярного видання журналу, збиранню коштів на це видання. Про це свідчить листування з М.Грушевським. Так, останньому Олександр Русов писав: «Коли кажуть, що нема грошей, – я кажу, що треба, щоб вони були і щоб «Український весник» таки виходив...» [21, арк.306–307]. У щоденнику самого О.Русова знайдено такий запис: «Невже Український Вісник закриється, як 30 літ тому закрилася «Основа», невже за ці 30 літ не знайшлося грамотних читачів на Україні. Побіжу ще до земляків, що зможуть допомогти грошима. Треба підмовити й таких росіян, що співчують національній автономії Бодуен де Куртене, Короленко, Барановський, щоб приставали до нашого гурту». Часто й сам Олександр Олександрович давав гроші на цей український друкований орган.

Ще одним прогресивним часописом того часу у Петербурзі була щоденна газета «Страна». Редактором одного з відділів також був О.Русов [17, с.191].

Крім того, Олександр Олександрович очолював «Благодійне Товариство видання загальнокорисних і дешевих книг», яке видавало книги та брошури українською мовою. О.Русов домагався, щоб попри всі труднощі, видавалося якомога більше книг українським правописом для поширення освіти українською мовою. Так, за його керівництва, було видано брошуру «Про відкриття Америки» Д.Дорошенка, «Господарчі поради» Є.Чикаленка, курс метеорології «Подія на хуторі» О.Русова, «Буквар» та «Початкову географію» С.Русової. Брав діяльну участь у перекладі українською мовою та редагуванні «Святого писма» [6, арк.22]. Також у плани Товариства входило видати брошури українською мовою, у яких були б викладені основні принципи конституційного державного ладу [10, с.72]. «Це був сміливий крок, – згадуватиме С.Русова, – бо таких підручників російська цензура не пропускала українською мовою» [17, с.186]. Навіть залишивши Петербург, О.Русов завжди розпитував про роботу Товариства у листах до знайомих, давав вказівки та поради. З любов'ю згадуючи про Товариство, називав його «кривим та сердешним» [1, с.91].

Хоча Олександр Олександрович і жив у Петербурзі душею він завжди був у рідній йому Україні. Особливо переймався він і долею українських часописів, у які надсилав свої праці. Так, коли в 1906 році з'явилася надія на те, що українська писемність стала вже на твердий ґрунт, В.Науменко писав О.Русову про намір припинити видання «Киевської Старини». Олександр Олександрович це сприйняв з сумом, адже він не бачив поки що зміцнілої української позиції. «Як же він зрадів, коли отримав звістку від мене, – згадуватиме В.Науменко, – що вирішено продовжувати видання наукового журналу під заголовком «Україна» [9, с.91]. Від Олександра Олександровича у відповідь на цю звістку одержав такий привіт: «З Новим роком та новими заходами на полі розвитку української словесності та історії Шановну редакцію «України» вітає О.Русов. 1907 1/5» [9, с.91].

У новоствореній часопис «Україна» О.Русов надсилав свої статті просвітницького характеру такі, як: «Спомини про пражське видання «Кобзаря», (1907, №2), «Дещо про панів у колядках» (1907, №7–8) та інші.

У 1908 році О. Русов обіймає посаду викладача статистики Київського комерційного інституту та стає редактором інститутського журналу «Известия Киевского коммерческого института». Інститутський часопис за його редакторством друкує результати науково-дослідної роботи та методики викладання дисциплін. У складі журналу (1909 кн. 2, 1910 кн. 5, 1911 кн. 10) друкувалися «Праці Товариства економістів при Київському комерційному інституті», у яких розглядалися загальні питання економічної науки та вивчення економічний стан півдня Росії.

На сторінках журналу часто з'являлися праці й самого Олександра Олександровича. Наприклад, стаття «Краткий обзор развития Русской Оценочной статистики» [13].

Отже, журналістська, редакторська та видавнича діяльність Олександра Олександровича Русова відіграла важливу роль у справі поширення освіченості серед українського народу, була вагомим внеском у громадсько-політичне та суспільне життя України. Він активно друкував на сторінках періодичних видань статті педагогічного, просвітницького характеру, наполегливо обстоював право українського народу на рідну мову та національну школу. Був видавцем і популяризатором наукової, навчально-популярної літератури, підручників та брошур для народної освіти.

Список використаних джерел та літератури:

1. Грушевський О. О. О. Русов (1847-1915) / О. Грушевський // Літературно-науковий вістник. – 1918. – Т. 72. – кн. 10–12. – С. 87–94.
2. Живі струни : [збірник пісень / упорядкув. О. О. Русов]. – Чернігів : «Губернське Правління», 1895. – 109 с.
3. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (ІР НБУВ), ф. 2, оп. 1, спр. 3366, 20 арк.
4. ІР НБУВ, ф. 2, оп. 1, спр. 547, 2 арк.
5. ІР НБУВ, ф. 2, оп. 1, спр. 517, 1 арк.
6. ІР НБУВ, ф. 1, оп. 1, спр. 12604, 80 арк.
7. ІР НБУВ, ф. 3, оп. 1, спр. 9731, 2 арк.
8. Каталог систематического чтения: каталог / [сост. Русов А. А., Русова С. Ф.]. – Одесса, 1882. – 16 с.
9. Науменко В. Александр Александрович Русов и его общественная и литературно-научная работа на Украине и для Украины / В. Науменко // Украинская жизнь. – 1916. – № 3. – С. 14–31.
10. От Правления Благотворительного общества издания общепользных и дешевых книг в Петербурге // Киевская старина. – 1905. – Т. 90. – № 7–8. – С. 72.
11. Русов А. Деятельность юго-западного отдела Императорского русского географического общества / А. Русов // Киевлянин. – 1873. – 23 июня. – С. 1–2.
12. Русов А. Деятельность юго-западного отдела Императорского русского географического общества / А. Русов // Киевлянин. – 1873. – 21 июня. – С. 1–2.
13. Русов А. Краткий обзор развития Русской Оценочной статистики / А. Русов // Известия Киевского Комерционного Института. – 1909. – кн. 1. – С. 1–132.
14. Русов А. Недостаточные студенты в Киеве / А. Русов // Киевлянин. – 1868. – № 46. – 18 апр. – С. 181–182.
15. Русов А. Недостаточные студенты в Киеве / А. Русов // Киевлянин. – 1868. – № 44. – 13 апр. – С. 173.
16. Русов А. Недостаточные студенты в Киеве / А. Русов // Киевлянин. – 1868. – № 45. – 16 апр. – С. 176–177.
17. Русова Софія. Мої спомини (1879-1915) / Русова Софія // За сто літ. – 1928. – кн. 3. – С. 147–205.
18. Савченко Ф. Заборона українства 1876 р. / Савченко Федір. – Харків–Київ : ДВУ, 1930. – 415 с. (До історії громадських рухів на Україні 1860–1870–х р.р.)
19. Спомини С. В. Тобілевича «Тернистим шляхом» / Тобілевич С. В. // Україна. – 1926. – кн. 1. – С. 125–127.
20. Центральний держаний історичний архів України, м. Київ, (ЦДІАК України), ф. 419, опр. 1, спр. 1193, 80 арк.
21. ЦДІАК України, ф. 1235, опр. 1, спр. 726, 310 арк.

Анотація

И.Г.Резниченко

Издательская деятельность А.Русова как путь к просвещению

На основе исследования большого количества источников, включая малоизвестные архивные документы, рассматривается журналистская, редакторская и издательская деятельность известного ученого, этнографа, фольклориста, общественного деятеля Александра Александровича Русова. Анализируется его участие в издании таких журналов как: «Киевский телеграф», «Труд», «Киевская старина», «Хуторянин», «Украинская весник», «Страна». А также освещается роль А.Русова в деле просвещения украинского народа и его вклад в общественно-политическую жизни Украины.

Ключевые слова: А. Русов, журналист, редактор, издательская деятельность, общественный деятель, просвещение, периодические издания, украинский журнал.

Summary

I.H.Reznichenko

Publishing Activities of O.Rusova as the Way to Enlightenment

Journalistic, editorial and publishing activities of Alexander Alexandrovich Rusova, the famous Ukrainian scientist, ethnographer, folklorist and public figure, have been analyzed on the basis of research of a large number of sources, including little-known archival documents. His participation in the publishing of such periodicals as «Kiev Telegraph», «Work», «Kievan antiquity», «Hutoranyn», «Ukrainian vesnik», «Country» has been considered. And also the role of A.Rusov in education of Ukrainian people and his contribution to the social and political life of Ukraine has been pointed out.

Key words: A.Russov, journalist, editor, publishing activities, public figure, Enlightenment, Ukrainian periodicals.

Дата надходження статті: «7» жовтня 2013 р.

УДК 371.215.5; 37.058

С.О.РОЄНКО,
старший викладач
(м.Умань)

«Журнал Министерства народного просвещения» – важливе джерело дослідження розвитку шкільної приватної освіти

Стаття являє собою спробу дослідження проблеми висвітлення розвитку шкільної приватної освіти на сторінках проурядового «Журнала Министерства народного просвещения» (1834–1917). Окремо розглянуті звіти міністрів народної освіти та попечителів навчальних округів. Їх аналіз дав можливість прослідкувати розвиток шкільної приватної освіти в досліджуваній період та з'ясувати позицію уряду щодо приватних закладів. Серед матеріалів на увагу заслуговують «Сравнительные ведомости о состоянии учебных заведений министерства народного просвещения ...» та «Приложения ко всеподданнейшему отчёту Министра народного просвещения», які дали можливість на основі статистичних відомостей простежити динаміку розвитку мережі навчальних закладів різних типів. У контексті дослідження розглянуто публікацію «Вопрос о положении наших частных учебных заведений», в якій відтворено ситуацію в галузі приватної освіти за досить тривалий період.

Ключові слова: «Журнал Министерства народного просвещения», шкільна приватна освіта, приватні заклади.

Постановка проблеми у загальному вигляді... У сучасних умовах функціонування системи національної освіти виникло питання про необхідність пошуку шляхів удосконалення вітчизняного шкільництва, як того вимагає суспільний прогрес. Одним із стратегічних напрямів у цьому аспекті, як зазначено в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, повинно стати «... створення закладів різних типів і форм власності» [1, с.9]. Реалізація стратегічних напрямів розвитку освіти передбачає забезпечення «... умов для розвитку мережі загальноосвітніх навчальних закладів, заснованих на приватній формі власності» [1, с.9]. Приватні навчальні заклади, які з'явилися в системі сучасної освіти, мають давню історію і досвід, вивчення яких дасть можливість осмислити засади, на яких діяли заклади такого типу, їх роль у становленні освітньої галузі.

Аналіз досліджень і публікацій... Історіографічний пошук засвідчив, що в сучасній науковій літературі накопичено певний обсяг інформації з питань приватної освіти. У ході дослідження з'ясовано, що історія приватної освіти стала предметом вивчення в окремих наукових працях, з-поміж яких дисертації: Т.Дубровскої «Общественные и частные инициативы в развитии профессионального образования в пореформенной России (1861–1914 гг.)» (Москва, 2000), М.Єгорової «Развитие системы частного образования на Урале (1861 – февраль 1917 гг.)» (Челябинск, 2003), С.Сергеевої «Становление и развитие частного школьного образования в России (последняя четверть XVIIIв. – первая половина XIXв.)» (Москва, 2005), С.Майданової «Воспитательные системы частных школ дореволюционной России (середина XIX – начало XX века)» (Тюмень, 2009), М.Болотіної «Развитие среднего негосударственного образования в России во второй четверти XIXвека (на примере Московского учебного округа)» (Москва, 2011), О.Друганової «Розвиток приватної ініціативи в освіті України (кінець XVIII – початок XX століття)» (Харків, 2009),